

A close-up photograph of a child's hands pointing at a colorful, stylized map of Europe. The map features various countries with icons and text labels. A white circular logo with the letters 'CDA' in a bold, grey, sans-serif font is centered in the upper half of the image. The background is a warm, wooden surface.

CDA

Beschermen wat van waarde is

Daarom een sterk Europa

Europees verkiezingsprogramma 2019-2024

*Beschermen
wat van waarde is*

Daarom een sterk Europa

Europees verkiezingsprogramma 2019-2024

Aan mijn zoon,

Als Europa al in één beeld te vatten is, dan is het voor mij in deze foto: het strand van Arromanches-les-Bains in Normandië. Alleen de caissons in de verte herinneren eraan dat dit een van de D-Day stranden is: Gold Beach, waar op 6 juni 1944 Britse militairen aan land gingen en de bevrijding van ons continent na weer een verwoestende oorlog begon. Maar daar ben jij niet mee bezig. Je bent vier en op vakantie, speelt in de golven en groeit dankzij de zeelucht en de Franse keuken elke dag weer een stukje groter.

Zie daar de essentie van de Europese Unie: lessen trekken uit het verleden en tegelijk ook een antwoord bieden op de uitdagingen voor de toekomst.

Europa is het werk van generaties. Elk met eigen zorgen en dromen, maar steeds vanuit de overtuiging dat we samen sterker zijn dan alleen. Voor de generatie van jouw overgrootouders in Limburg was samenwerken in de Europese Gemeenschappen vooral een kwestie van vrede en nooit meer oorlog. En waar beter te beginnen

dan met samenwerking op het gebied van staal en kolen? De kolen die jouw overgrootvader en zijn 'koempels' opdiepten uit de Staatsmijn Hendrik vormden samen met staal niet alleen de basis van de economie maar ook de belangrijkste grondstoffen van de oorlogsindustrie. Op dat terrein Europees samenwerken bracht rust en vrede dichterbij in een tijd dat men op ons continent elke generatie opnieuw naar de wapens greep.

Vrede blijft natuurlijk de grondgedachte van de Europese Unie, maar voor de generatie van mijn ouders, jouw opa en oma, kwam daar nog een voelbaar voordeel bij: toenemende welvaart. En voor mijn generatie was het hek helemaal van de dam. Na de val van de Berlijnse Muur brak een tijd van ongekende mogelijkheden aan: studeren waar je wil, wonen en werken in het buitenland. We dachten dat we op weg waren naar een vreedzaam einde van de geschiedenis.

En nu? Vrede en welvaart zijn, zeker voor jouw generatie, vanzelfsprekend geworden. Dat is fijn, want het maakt dat jij hopelijk een zorgeloze jeugd kent. Dat je, zoals op dat strand, lichtvoetig door de golven van het leven gaat. Maar het beangstigt me soms ook. Want helaas leidt vanzelfsprekendheid tot onverschilligheid. Als vrede en welvaart een gegeven zijn, als de herinnering aan het alternatief vervaagt, waarom zou je dan je nek nog uitsteken voor Europese samenwerking?

En dat terwijl de Europese Unie, juist nu, zo nodig is. Want op jouw generatie komen nogal wat uitdagingen af. Is Europa sterk genoeg wanneer we niet meer kunnen schuilen onder de Amerikaanse veiligheidsparaplu? Weten we leugen van waarheid te onderscheiden in de stortvloed van nepnieuws die vanuit landen als Rusland over ons wordt uitgestort? Kunnen we de concurrentie met een steeds assertiever China aan en geven we onze kinderen daartoe de juiste vaardigheden mee? Laten we onze aarde in goede staat achter? Slagen we er bovendien in om onze grenzen te beschermen, maar echte vluchtelingen hier of elders op te vangen en te beschermen? Zodat een zomers strand voor kinderen niet ouder dan jij geen laatste rustplaats meer hoeft te zijn.

Alles wat echt van waarde is is weerloos en kwetsbaar. En dus moeten we het koesteren en beschermen. Onze Europese manier van leven, in vrede, vrijheid en welvaart is geen vaststaand gegeven. De Duitse Kanselier Angela Merkel zei

daarover, tijdens een herdenking van degenen die opstonden tegen het nazisme: “Europa zal zich pas bewijzen als waardengemeenschap als ook de laatste van deze mensen, deze heldhaftige getuigen, zich niet meer zelf kunnen melden als ons geweten. Dan zullen de generaties van na hen echt hun verantwoordelijkheid voor ons gezamenlijk lot moeten nemen”.

Het komt er nu dus op aan. Het is in onze handen. Het is mede in mijn handen. En ik weiger tot de generatie te behoren die in Europa het licht uit doet. Die het enige instrument wegvaagt dat we hebben om te zorgen dat de vergadertafel en het compromis het blijven winnen van frontaal conflict. Dan ken je je moeder nog niet!

Natuurlijk, de EU is niet perfect en er is veel wat anders en beter moet. Maar het laatste wat ik jouw generatie toewens is een Europa waar landen elkaar weer naar het leven gaan staan, terwijl de grote bedreigingen en uitdagingen van buiten komen. Zij vragen om een Europa dat samen sterk staat. Om een Europa dat we door willen geven. Niet als doel op zich. Maar in het belang van iedereen in Nederland en op ons mooie continent. Dat we mogen blijven leren uit het verleden maar in vertrouwen blijven kijken naar de toekomst. Dat gun ik ons en dat gun ik jou.

Mama

Esther de Lange

CDA-delegatieleider Europees Parlement

CDA

500

CDA

CDA

500

CDA

500

CDA

500

CDA

500

id &

zen

CDA500

Op 2 juni 2018 kwamen in Den Bosch 500 leden van het CDA samen om te discussiëren over vier Europese thema's. In kleine groepjes voerden zij goede inhoudelijke discussies, bedachten zij oplossingen en stemden zij over elkaars oplossingen via een mobiele app. De vele uitspraken van deze 500 leden zijn terug te vinden door het hele verkiezingsprogramma.

Voorwoord

Steeds weer wordt de vraag gesteld of het schrijven van een verkiezingsprogramma wel enig nut heeft. De wereld verandert snel, het programma wordt nooit precies zo uitgevoerd omdat er in de politiek nu eenmaal compromissen gesloten moeten worden, weinigen lezen het. Waar. Een verkiezingsprogramma is inderdaad een reflectie van de situatie en de opvattingen van dat moment en het is geen "flyer" om op de markt uit te delen.

Maar het is wel een werkstuk dat zo goed mogelijk het denken over beleid, taken, rollen en bevoegdheden van een overheidslaag op dat moment samenhangend beschrijft. Velen leveren hun bijdrage, kennis wordt gebundeld en over verschilpunten wordt uitvoerig gediscussieerd. Zo ook met het programma dat nu voorligt; een coherent, actueel beeld van het denken in het CDA over Europa.

Deze keer is dat extra relevant omdat de ontwikkelingen in de wereld die van betekenis zijn voor Europa zich met kracht manifesteren. De kernboodschap die het CDA u meegeeft is dan ook dat we staan voor een ander Europa, voor een Europa dat beschermt.

De commissie die dit programma heeft opgesteld heeft met velen gesproken en richting hen past een woord van dank voor alle informatie, feedback en getoonde betrokkenheid.

Bijzondere dank gaat uit naar leden van het CDA die in de CDA500 bijeenkomst hun mening over allerlei Europese onderwerpen met elkaar hebben besproken en uiteindelijk in stellingen hebben verwoord. Een selectie van deze opvattingen is op een herkenbare wijze in dit programma opgenomen.

Namens de programmacommissie,

Pieter van Geel
Voorzitter

500

Programmacommissie

Pieter van Geel (voorzitter), Lorenzo Essoussi, Mariska Neefjes, Hege Knaven-van Dijke (secretaris) en Pieter Jan Dijkman (adviseur)

Inhoudsopgave

Inleiding	13
<i>Vrede en welvaart</i>	15
<i>Veranderingen in de wereld</i>	16
<i>Een nieuw verhaal</i>	17
<i>Wat zijn de uitgangspunten?</i>	17
1. Een sterk Europa in de wereld	21
<i>Onze plek in de wereld</i>	23
<i>Een eerlijke wereldhandel</i>	24
<i>Militaire bescherming</i>	25
<i>Veiligheid</i>	27
<i>Migratie nu en in de toekomst</i>	28
<i>Einde van gevaarlijke smokkeltochten</i>	29
<i>Snelle en efficiënte asielprocedures</i>	30
<i>Solide bewaking van de buitengrens</i>	31
<i>Samenwerking met Afrika</i>	32
2. Een eerlijke economie als fundament	37
<i>De interne markt; simpel en strict</i>	40
<i>Sociaal evenwicht op de arbeidsmarkt</i>	41
<i>Regio's als bron van kracht en vernieuwing</i>	42
<i>Investeren in onderzoek</i>	43
<i>Kennisontwikkeling en aantrekken van talent</i>	44
<i>Digitalisering</i>	45
<i>Het budget na de Brexit</i>	46
<i>De financiën moeten kloppen</i>	47
3. Duurzaam leven en werken	53
<i>Circulaire economie en natuur</i>	55
<i>Investeren in kennis als wereldleider</i>	56
<i>Eigen energie</i>	56
<i>Minder broeikasgas</i>	57
<i>Gezond voedsel door gezonde boerenbedrijven</i>	58
<i>Duurzaam en innovatief vervoer</i>	60
4. Europa zijn wij	65
<i>Waarden staan centraal</i>	68
<i>Meedoen in het Europese debat</i>	69
<i>Openheid en efficiëntie</i>	71
<i>Wie meer wil en kan, moet meer kunnen en durven</i>	71
<i>Perspectief voor andere landen</i>	72

Inleiding

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

Inleiding

Een sterk Nederland heeft een sterk Europa nodig. Wij geloven dat een sterk Nederland vraagt om een goede samenwerking in Europa. In een tijd van Brexit, Trump en Poetin moet en kan Europese samenwerking ons sterker maken en bescherming bieden voor onze manier van leven, onze veiligheid, onze vrijheid en onze toekomst.

We leven immers in een tijd van enorme veranderingen en grote vraagstukken. Het klimaat, de dreiging van terrorisme, migratie en globalisering maken veel mensen onzeker over de toekomst. Over hun werk, hun omgeving en de samenleving waarin we leven.

De meeste van deze problemen houden niet op bij de grens. Dat betekent dat Nederland als klein land een groot belang heeft bij samenwerking met de landen om ons heen. Alleen samen in Europa kunnen we antwoorden bieden en tot oplossingen komen. Makkelijke kreten als 'weg uit Europa' of 'terug naar de gulden' zijn loze woorden. Net zomin als dat 'meer Brussel' of een 'Verenigde Staten van Europa' het uiteindelijke doel kunnen zijn. Het is tijd voor een nieuw Europa, een Europa dat beschermt. Een Europa dat handelt waar het moet, maar ook ruimte laat aan lidstaten en burgers om hun eigen toekomst te bepalen.

Vrede en welvaart

Europa is het werk van generaties. Na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog was het idee van onze grootouders dat samenwerking in Europa een nieuwe oorlog tussen oude vijanden kon voorkomen. Die samenwerking was gebaseerd op gedeelde Europese waarden als vrijheid, solidariteit, gelijkwaardigheid en de bescherming van de menselijke waardigheid.

Met het verstrijken van de jaren is Europa steeds meer een verhaal over economische vooruitgang geworden. Het verhaal van vrede en bescherming is langzaam weggeëbd. In het Europa van onze ouders werd de groei van de welvaart het nieuwe doel. Binnengrenzen verdwenen, we kregen een gezamenlijke munt en nieuwe landen traden toe.

Deze economische successen zijn een feit. Het Nederland van onze ouders heeft als handelsland veel profijt gehad van de ontwikkeling van de Europese interne

markt en de sterke positie van Europa als handelsblok op de wereldmarkt.

Maar vandaag vraagt de snel veranderende wereld om ons heen om een nieuw doel, een nieuw verhaal. Als antwoord op de grote veranderingen van deze tijd en de onzekerheid die dat meebrengt. Voor ons land en de toekomst van onze kinderen.

Veranderingen in de wereld

In de afgelopen jaren is de wereld om ons heen razendsnel veranderd. Vrede en welvaart bleken geenszins vanzelfsprekend. De eurocrisis en de bankencrisis zetten de welvaart onder druk. Oorlog en instabiliteit in de landen om ons heen leidden tot een ongekende vluchtelingen- en migratiestroom. De gevolgen van klimaatverandering en toenemende ongelijkheid in de wereld zijn ook in ons werelddeel voelbaar en de Europese positie in de wereld staat onder druk, met een opkopend China, een onvoorspelbaar Amerika en een agressief Rusland. Ondertussen zorgen technologische innovaties niet alleen voor ongekende nieuwe mogelijkheden, maar ook voor nieuwe risico's als cybercriminaliteit en de buitenlandse beïnvloeding van onze vrije nieuwsvoorziening en verkiezingen.

Die onrustige wereld leidt tot onzekerheid. Veel gezinnen hebben nog altijd minder te besteden dan voor de financiële crisis. Banen verdwijnen door globalisering en automatisering, de lonen in sectoren als de bouw en transport staan onder druk en de komst van buitenlandse werknemers zorgt voor spanningen in een deel van de samenleving. Intussen profiteren multinationals optimaal van mazen in de belastingwetgeving. Zo wordt globalisering voor velen al snel een synoniem voor onzekerheid.

Die zorgen zijn begrijpelijk en raken het vertrouwen van de samenleving in de politiek. Die zorgen vragen om een stevig antwoord en een nieuwe visie op de toekomst. Wij geloven dat juist nu een sterk Europa ons meer bescherming kan bieden. Het oude Europese ideaal van samenwerking kan ons opnieuw sterker maken tegen bedreigingen van de vrede en welvaart, tegen de bedreiging van onze manier van leven.

Zo'n snel veranderende wereld vraagt om een ander, slagkrachtig Europa. De

financiële crisis en de vluchtelingencrisis hebben de tekorten van het Europese project pijnlijk blootgelegd. Door de onderlinge verdeeldheid tussen de lidstaten bleef een snelle, doortastende oplossing uit.

Tussen noord en zuid en tussen oost en west ontstonden scherpe scheidslijnen; over rijkdom en welvaart, maar ook over democratische waarden en principes. Europa bleek een verdeeld huis en solidariteit tussen lidstaten was soms ver te zoeken. Die verdeeldheid vraagt om andere keuzes. We moeten stevige lessen trekken uit de crises om herhaling te voorkomen.

Een nieuw verhaal

De lessen die we trekken vormen de basis voor een nieuw verhaal voor Europa. Alleen door beter samen te werken kunnen we een antwoord geven op de uitdagingen en bedreigingen die op ons af komen. In deze tijden moet het nieuwe Europese verhaal gaan over de bescherming van burgers. Bescherming in de wereld, bescherming tegen de rauwe kanten van de vrije markt, maar ook de bescherming van onze manier van leven, van polderen en geloven, van vrijheid en respect voor de ander. Wij kiezen voor een Europa dat onze kernwaarden als democratie, rechtsstaat, gewetensvrijheid, tolerantie en gelijkwaardigheid beschermt, bevordert en respecteert.

Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het CDA is Europa een samenwerking van lidstaten, die koestert wat waardevol is en ruimte laat voor verschillen. Die onze veiligheid versterkt en onze gemeenschappelijke waarden beschermt. We investeren in een toekomstbestendig Europa, dat stormvast is in een woelige tijd en stevig staat op een fundament van democratische waarden en normen.

Een Europa dat beschermt is volgens het CDA mogelijk vanuit de volgende vijf uitgangspunten.

1. Europa is een samenwerking tussen lidstaten

Europa is een samenwerkingsverband van lidstaten om onze manier van leven

en welvaart te beschermen en te versterken. Wij willen geen "Europese superstaat" waarin automatisch steeds meer bevoegdheden en taken naar Brussel gaan. Europa is geen staat, maar een bestuur. Daar waar nodig wordt de samenwerking in Europa versterkt. Op andere terreinen zijn en blijven de landen zelf aan zet.

Zorg, sociale zekerheid en pensioenen, wonen en onderwijs zijn voor burgers van essentieel belang. Deze terreinen zijn grotendeels de bevoegdheid van de lidstaten. Het CDA vindt dat dat zo moet blijven omdat op deze terreinen de menselijke maat moeten worden gehanteerd en dus dicht bij burgers vorm moet krijgen. Het CDA onderkent het risico dat bepaalde bevoegdheden van Europa, met name de interne markt, zo ruim worden geïnterpreteerd dat Europa teveel invloed naar zich toetrokt op het terrein van zorg, onderwijs, de woningmarkt en sociale zekerheid. Op deze terreinen kan Europa wel grensoverschrijdende knelpunten die de inwoners van grensregio's ondervinden oplossen. Daarbuiten wil het CDA niet dat verordeningen en richtlijnen van Europa zich op deze terreinen begeben.

2. Eenheid in verscheidenheid

Er zijn grote verschillen tussen de 27 lidstaten van de Europese Unie. Ieder land heeft zijn eigen geschiedenis, taal en eigenaardigheden, maar ook in sociaal en economisch opzicht zijn de verschillen groot.

Om slagvaardig te kunnen zijn moeten we die verscheidenheid als gegeven zien en meer ruimte maken voor variatie in de Europese samenwerking. Daarom willen wij meer mogelijkheden om binnen Europa met een kleiner aantal landen kopgroepen te vormen om extra samenwerking vorm te geven. Op die manier kunnen we voorkomen dat de slagvaardigheid in Europa wordt bepaald door het laatste land, dat overtuigd moet worden.

3. Wie meedoet, houdt zich aan de afspraken

Europa is een waardengemeenschap waarin wordt samengewerkt en men elkaar respecteert. Samenwerking is nooit vrijblijvend, het gaat altijd uit van een wederkerigheid in rechten en plichten. Daarom stellen we in Europa duidelijke eisen aan de afspraken die we met elkaar maken:

- *De samenwerking is gebaseerd op rechtsstatelijke principes: elke lidstaat heeft een werkende rechtsstaat met een onafhankelijke rechterlijke macht en respecteert mensenrechten, een vrije pers en godsdienstvrijheid.*
- *De samenwerking is gebaseerd op subsidiariteit. Dit betekent dat Europa alleen taken op zich neemt die aantoonbaar beter in Europa kunnen worden uitgevoerd.*
- *De samenwerking is gebaseerd op solidariteit en wederkerigheid. Voor alle landen geldt dat afspraken ook moeten worden nagekomen. Landen hebben een verantwoordelijkheid naar elkaar en moeten zich voor elkaar inspannen en voor de waarden en de burgers van heel Europa.*

4. Sociaal en duurzaam is het doel

Europa levert een belangrijke bijdrage aan de bescherming en de versterking van de welvaart in de lidstaten. Maar voor ons is welvaart altijd meer dan alleen groei-cijfers en winst. Daarom willen wij in Europa meer aandacht voor de sociale samenhang en de leefomgeving van mensen. Wij kiezen voor een eerlijke economie, die bescherming biedt tegen de scherpe randen van globalisering en de nadelen van de open interne markt. Dit gaat bijvoorbeeld over het behoud van bedrijven en banen en de ontwikkeling van krimpregio's op het platteland. Welvaart gaat voor ons ook over duurzaamheid, de bescherming van het milieu en de overgang naar schone energie.

5. Het Europa van burgers, steden en regio's

Europa gaat voor ons niet over Brussel, de Europese Commissie of Europese instellingen. Europa gaat altijd in de eerste plaats over de toekomst van haar burgers in de lidstaten, in hun eigen omgeving, in hun eigen stad of regio.

De culturele en maatschappelijke diversiteit tussen de regio's in Europa is groot en dat maakt dat Europa zich meer moet richten op de plaats waar mensen zich thuis voelen. Dit betekent meer aandacht voor de ontwikkeling van krimpregio's en de grensoverschrijdende samenwerking in de grensregio's.

Veiligheid & buitengrenzen

Hoe bieden we
tegenwicht aan
concurrerende
economieën?

Veiligheid & buitengrenzen

Wanneer zijn
landen welkom
om toe te
treden tot
de EU?

Veiligheid & buitengrenzen

Hoe gaan we
om met externe
conflicten?

Veiligheid & buitengrenzen

Hoe beschermen
we ons tegen
terrorisme?

Veiligheid & buitengrenzen

Hoe versterken
we de Europese
buitengrenzen?

Veiligheid & buitengrenzen

Tegen welke
bedreigingen
moet de EU
zich wapenen?
Hoe?

CDA 500

1. Een sterk Europa in de wereld

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

1. Een sterk Europa in de wereld

De wereld om ons heen is onrustig en instabiel. Migratie, klimaat en globalisering zijn wereldwijde vraagstukken, die niet aan ons voorbij gaan. Aan de randen van Europa zorgen conflicten en autoritaire leiders voor toenemende spanning, Amerika is een onvoorspelbare bondgenoot geworden en zelfs binnen Europa speelt verdeeldheid op. In die onrustige wereld is een goede buur beter dan een verre vriend en kan en moet Europa een sterkere rol spelen op het wereldtoneel. In het belang van ons allemaal.

Al vanaf het moment dat Europese ontdekkingsreizigers uitvoeren op zoek naar nieuwe landen en volken, heeft Europa nooit met zijn rug naar de wereld gestaan. Wij zijn een sterk handelsblok op de wereldmarkt en we leveren een grote bijdrage aan de bestrijding van armoede en het bevorderen van vrede en mensenrechten wereldwijd. Juist die combinatie maakt Europa een wereldmacht.

Alleen in Europees verband zijn we in staat om oplossingen te vinden voor grote vraagstukken als klimaat, migratie en globalisering. Dat vraagt om een krachtige Europese samenwerking op het gebied van handel, buitenlands beleid, asiel, politie, justitie en defensie.

Onze plek in de wereld

Europa is een sterk en rijk continent. In een wereld waar grote landen steeds nadrukkelijker het recht van de sterkste willen laten gelden, heeft een verdeeld Europa het moeilijk. De lidstaten moeten dan ook zoveel mogelijk gezamenlijk optreden om onze belangen in de wereld te verdedigen.

Het Europese buitenlandbeleid moet slagvaardiger en efficiënter, gericht op het beschermen van Europese burgers en hun manier van leven, hun (economische) belangen, het bereiken en behouden van vrede, versterking van de democratie en de rechtsstaat, het bestrijden van terrorisme en het bevorderen van eerlijke vrijhandel. Bij dit alles zijn de universele mensenrechten en de Europese grondrechten leidend en vragen we bijzondere aandacht voor godsdienstvrijheid.

Het buitenlandbeleid is en blijft in de eerste plaats een zaak van de lidstaten zelf, maar stevige afstemming tussen de Europese lidstaten is broodnodig. We moeten voorkomen dat lidstaten tegen elkaar worden uitgespeeld en in een onderlinge concurrentiestrijd worden gedwongen.

De bescherming van mensenrechten en de veiligheid van onze burgers spelen een centrale rol in het buitenlandbeleid. We willen niet dat één lidstaat de rest van Europa kan tegenwerken voor nationaal gewin. Daarom willen we dat beslissingen op deze twee terreinen kunnen worden genomen met de meerderheid van stemmen in de Europese Raad. Voor de stemming moet dan wel duidelijk aangetoond zijn waarom het mensenrechten of veiligheid betreft.

Een eerlijke wereldhandel

Nederland is een exportland. Onze welvaart is de verdienste van duizenden ondernemers in grote en kleine bedrijven die zakendoen over de hele wereld. Onze ondernemingszin laat zien waar een klein land groot in kan zijn. Het behoud van deze handelsgeest en de ruimte voor vrijhandel is voor ons land dan ook van groot belang. Voor de toekomst van deze bedrijven, voor de mensen die er werken en daarmee voor het behoud van onze welvaart.

 CDA 500

We willen dat Europa zich inspant voor betere verhoudingen in de wereld en interregionale samenwerking, om zo wereldwijde welvaart te bevorderen

Een wereldwijde handelsoorlog, via het opzeggen van verdragen of het eenzijdig opvoeren van importheffingen, is een reden tot zorg. Europa moet niet meegaan in de openlijke aanvallen op andere landen, maar hier altijd het gesprek over aangaan.

Ook blijven we voorstander van nieuwe handelsverdragen, op voorwaarde dat deze meer rekening houden met de belangen van consumenten, werknemers en het milieu. Ten opzichte van de Verenigde Staten, onze grootste handelspartner, moet Europa proactief optreden om Europese bedrijven te beschermen.

Europa moet strenger optreden wanneer in andere landen staatssteun wordt gebruikt om Europese producten uit de markt te concurreren of wanneer het Europese bedrijven onmogelijk wordt gemaakt in diezelfde landen te investeren. Een handelend Europa is een assertief Europa, waarbij het principe van wederkerigheid altijd leidend is. Dit geldt met name voor onze handelsrelatie met China. Strengere Europese regels en voorwaarden zijn nodig om onze ondernemers in de handelsrelatie met dit soort landen te beschermen. Douaneheffingen moeten steviger worden ingezet om dumping van producten op de Europese markt te voorkomen en zo werkgelegenheid en welvaart veilig te stellen. In de landbouwsector is dit nu al een groot punt van zorg.

Europa heeft een groot belang en daarmee een stevige taak in de bescherming van strategische industrieën en infrastructuren, zoals communicatienetwerken, de Rotterdamse haven of Schiphol. Er moeten strengere eisen worden gesteld aan buitenlandse overname van cruciale voorzieningen, waarbij in het uiterste geval een overname kan worden geblokkeerd.

Militaire bescherming

De onrust aan de randen van het Europese continent maakt een sterkere Europese samenwerking op het gebied van defensie en veiligheid noodzakelijk. Wij zijn geen voorstander van een eigen Europees leger, maar door de bundeling van inzet en betere samenwerking kan Europa een grotere bijdrage leveren aan de bescherming van vrede en veiligheid.

Het besluit om Nederlandse soldaten uit te zenden blijft altijd een nationale bevoegdheid van de Nederlandse regering en de Tweede Kamer. Wel moet er een structuur komen die het mogelijk maakt om dreigingen sneller te analyseren, met lidstaten te overleggen en - na het besluit van de Nederlandse regering en de Tweede Kamer - sneller tot actie over te gaan.

De NAVO is en blijft wat ons betreft de belangrijkste garantie voor vrede en veiligheid in Europa en daarmee de meest aangewezen plaats voor militaire samenwerking. Als Europa de defensiesamenwerking verbetert, is dat ter versterking van of aanvulling op het transatlantische bondgenootschap, niet ter vervanging ervan of in concurrentie ermee.

Europa hoeft niet bescheiden te zijn over zijn eigen defensiecapaciteit. Integendeel. Gezamenlijk geven de 27 lidstaten meer dan 200 miljard per jaar uit aan defensie. Dat is meer dan China en Rusland samen. Om deze financiële slagkracht om te zetten in militaire slagkracht, willen we meer samenwerken bij de aankoop van materieel en willen we meer afspraken maken over gedeelde capaciteiten. Meer samenwerking en afstemming op defensiegebied zou tussen de 25 en 100 miljard euro kunnen vrijspelen. Door niet alle taken door de eigen krijgsmacht te laten vervullen, maar dit in samenwerking met andere lidstaten op te pakken, kunnen de beschikbare middelen veel effectiever worden ingezet. Zo kan Europa zich op defensieterrein op verschillende sporen ontwikkelen; wie mee kan en wil doen, doet mee en ervaart de voordelen. De Nederlandse samenwerking met België (bewaking van het luchtruim en gezamenlijke inkoop marine) en met Duitsland (gezamenlijk gebruik van tanks) kan daarbij als voorbeeld dienen.

Europese lidstaten moeten elkaar helpen als het gaat om cyberdefensie. Bewustwording over het belang van cyberdefensie speelt hierin een belangrijke rol

Europese lidstaten moeten fors meer investeren in de bescherming tegen cyberaanvallen. Landen als Rusland en Noord-Korea zijn er de afgelopen jaren in geslaagd om via digitale kanalen invloed uit te oefenen op onze samenlevingen. Dit gaat niet alleen over het verspreiden van nepnieuws, maar ook om het vermijden van risico's als hacken, verstoring en spionage.

Om onze vitale infrastructuur en democratische processen weerbaar te maken, moet Europa meer gezamenlijk onderzoek doen naar hoe cyberdefensie kan worden bevorderd. Dit kan via cyberprojecten van het Europees Defensie Agentschap. Op die manier wordt voorkomen dat lidstaten ieder voor zich het wiel gaan uitvinden en kunnen we elkaar aanvullen op kennis, kunde en capaciteiten.

Veiligheid

Criminelen en terroristen laten zich niet tegenhouden door landsgrenzen. Dit geldt met name voor zware vormen van criminaliteit, zoals mensenhandel en terrorisme. De nationale politie-, justitie- en veiligheidsdiensten hebben echter wel met deze grenzen te maken en worden hierdoor beperkt. Dit leidt ertoe dat de bestrijding van internationale criminaliteit en terrorisme voortdurend op achterstand staat ten opzichte van de daders.

“ Het veiligheidsbeleid van de verschillende lidstaten moet zoveel mogelijk gelijk zijn en op elkaar afgestemd, maar wel rekening houden met het subsidiariteitsbeginsel

CDA 500

Daarom pleiten we voor een nog verdere samenwerking tussen politie-, justitie- en veiligheidsdiensten binnen Europa. Met name op het vlak van gegevensuitwisseling moet er sprake zijn van meer automatisme, zodat criminelen en terroristen niet langer in de anonimiteit verdwijnen zodra ze een binnengrens oversteken. Ook moeten Europol, Interpol en de bevoegde autoriteiten in de lidstaten gaan samenwerken in onderzoekteams om zware drugscriminaliteit, met name in de grensregio's, te bestrijden.

Dit geldt nog meer voor de aanpak van cybercriminaliteit, omdat in de digitale wereld landsgrenzen geen enkele belemmering vormen voor criminelen. Door een

sterkere rol voor Europol en meer mogelijkheden om gegevens in databases op te nemen, kunnen we veel sneller online criminaliteit ontdekken en aanpakken.

In de strijd tegen terreur moeten lidstaten zoveel mogelijk gegevens over geradicaliseerde personen met elkaar uitwisselen in een Europese database. Het mag niet meer voorkomen dat mensen die in de ene lidstaat te boek staan als geradicaliseerd van de radar kunnen verdwijnen door simpelweg naar een andere lidstaat te gaan. Daarnaast moet aan de Europese buitengrenzen en op vliegvelden en in havens beter worden bijgehouden wie er binnenkomen en wie er vertrekken. Europese Syriëgangers, die een risico vormen voor de veiligheid in onze steden, mogen niet ongezien en ongestraft terugkeren.

Europese samenwerking is ook noodzakelijk in de aanpak van de voedingsbodem van terrorisme. Het grootste gevaar op dit vlak komt van mensen die in Europa zijn geboren en getogen en hier radicaliseren, vaak met behulp van geld en ideologieën van buiten Europa. Wij willen een strengere aanpak van het ronselen van Europese jongeren door jihadististen en een gezamenlijk Europees optreden tegen landen die radicalisme en terrorisme financieel of anderszins ondersteunen. Aanzetten tot haat en geweld via internet moet in alle Europese landen hoge prioriteit krijgen.

Migratie nu en in de toekomst

De vluchtelingencrisis van 2015 ligt nog vers in het geheugen en de voortdurende schrijnende taferelen op en om de Middellandse Zee laten zien dat ons huidige Europese asiel- en immigratiebeleid niet bestand is tegen grote migratiestromen.

Hoewel de instroom mede dankzij de afspraken tussen Europa en Turkije inmiddels sterk is gedaald, is het migratieprobleem nog niet voldoende onder controle. Door de sterke bevolkingsgroei in Noord-Afrika, de instabiliteit in de landen om ons heen en de gevolgen van klimaatverandering kan Europa in de komende jaren opnieuw worden geconfronteerd met migratiestromen.

Het beheersen van de migratiestromen vraagt om een nieuwe aanpak waarbij er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen economische migranten en vluchtelingen. Een eenduidige Europese standpuntbepaling van veilige en onveilige landen is van groot belang om effectiever te kunnen optreden en daarmee een

crisis zoals die zich in 2015 heeft voorgedaan te voorkomen. Daarnaast zijn goede internationale afspraken van groot belang. Het vluchtelingenverdrag moet daarom worden gemoderniseerd en aangevuld met verifieerbare internationale afspraken, om meer opvang in de regio en tijdelijke opvang elders verder te bevorderen.

Einde van gevaarlijke smokkeltochten

Voor het CDA staat voorop dat mensen in nood, die op de vlucht zijn voor oorlog en geweld, altijd geholpen moeten worden. Maar om te voorkomen dat mensen blijven proberen om langs gevaarlijke routes en in gammele bootjes de weg naar Europa te vinden, moeten we in meer landen in Afrika goede opvangcentra inrichten, waar snel duidelijk wordt wie daadwerkelijk recht heeft op asiel en wie niet.

In deze centra moeten de procedures kort, streng en gecoördineerd zijn. Migranten die op zee worden gered moeten op grond van internationale normen en afspraken naar de dichtstbijzijnde veilige haven worden gebracht, ook wanneer die haven in het noorden van Afrika ligt. Dit doorbreekt meteen het perverse en levensgevaarlijke business model van de mensensmokkelaars. Hiertoe worden waar mogelijk met de landen ten zuiden van de Middellandse Zee afspraken gemaakt.

“

Voor een eensgezind migratiebeleid, moeten er meer afspraken met niet-EU landen komen en moeten migratieafspraken binnen Europa worden nageleefd

”

CDA

500

Als CDA hebben we solidariteit hoog in het vaandel. Voor vluchtelingen die ook in de regio niet de bescherming kunnen krijgen die ze nodig hebben, willen we via internationale hervestigingsprogramma's een veilige route naar een veilige plek bieden.

De directe schuldigen aan de drama's op de Middellandse Zee zijn nietsontziende mensensmokkelaars. Zij brengen moedwillig mensenlevens in gevaar om hun eigen zakken te vullen. Wij willen samen met de landen waar deze criminelen actief zijn inzetten op een veel zwaardere aanpak, opsporing en vervolging. Dat kan ook in Europa zijn.

Als de instroom van asielzoekers hoog is moeten Europese landen onderling solidair zijn. Tijdens de migratiecrisis in 2015 zijn asielzoekers in beperkte mate onder de lidstaten herverdeeld. Wij willen in toekomstige noodsituaties naar een verplichte gelijkmatige herverdeling van asielzoekers die een reële kans hebben op het verkrijgen van asiel. Wanneer lidstaten geen vluchtelingen op willen nemen, moet dit consequenties hebben. Aan deze landen worden dan geen Europese fondsen meer verstrekt. Wie de plichten van Europa niet aanvaardt, mag wat ons betreft dan ook niet profiteren van de voordelen.

Snelle en efficiënte asielprocedures

Om asielaanvragen sneller te kunnen afhandelen en achterstanden in de asielketen te voorkomen, zijn wij voorstander van een Europese herziening van alle asiel- en migratiewetgeving. Deze herziening moet zo snel mogelijk worden afgerond, zodat asielprocedures in heel Europa efficiënter worden en overal tot dezelfde uitkomsten leiden. Zo kan ook een einde worden gemaakt aan het zogenaamde 'asielshoppen', waarbij mensen het gunstigste land uitkiezen om asiel aan te vragen.

Een gezamenlijk asielbeleid vraagt ook om een goede registratie en identificatie van mensen aan de grens. Op dit punt is de afgelopen jaren een goed begin gemaakt, maar we zijn er nog niet. Wij vinden dat de Europese asielf databank uitgebreid moet worden en we blijven hameren op het slim inzetten van nieuwe technologische toepassingen. Dit voorkomt fraude en draagt bij aan een efficiënte en slagvaardige grensbewaking. Op die manier kunnen bijvoorbeeld terreurverdachten die terugkeren naar Europa eerder worden herkend.

Op dit moment wordt slechts één op de drie uitgeprocedeerde asielzoekers teruggestuurd. Dat gaat ten koste van het draagvlak voor de opvang van echte vluchtelingen. Europa kan een bijdrage leveren in het versterken van de terugkeeraanpak, bijvoorbeeld door Europese afspraken met de landen van terugkeer.

Om asielshoppen en illegaliteit effectief aan te pakken moet misbruik van asielprocedures worden bestraft door snellere uitzetting. Het Europees Ondersteuningsbureau voor Asielzaken moet uitgroeien tot een volwaardig agentschap dat lidstaten in nood ondersteunt bij de uitvoering van asielprocedures en het nemen van terugkeerbesluiten.

Solide bewaking van de buitengrens

Een striktere toelating van migranten kan niet zonder een solide bewaking van de Europese buitengrenzen. In de afgelopen periode zijn al belangrijke stappen gezet, onder andere door de oprichting van een Europese grens- en kustwacht en door betere gegevensuitwisseling tussen lidstaten. Toch is dit nog niet genoeg.

Het CDA wil meer bevoegdheden, materieel en personeel voor de Europese grens- en kustwacht. Zeker 10.000 extra manschappen zijn nodig om de grenzen en kusten van Europa intensiever en met een steviger mandaat te kunnen controleren. Daarbij geldt dat iedere lidstaat zelf verantwoordelijk is voor hun eigen deel van de Europese buitengrens, maar dat Europa kan ingrijpen als een lidstaat weigert om de hulp van de Europese grens- en kustwacht in te roepen en daarmee de controle van de buitengrens in gevaar brengt. Het niet inroepen of accepteren van hulp door de versterkte Europese kustwacht heeft consequenties voor heel Europa en kan er in het uiterste geval toe leiden dat de lidstaat in kwestie (tijdelijk) uit de Schengen-zone wordt gezet.

“

*In de komende jaren
moet er flink
geïnvesteerd worden
in het beveiligen
van de buitengrenzen*

CDA

500

”

Samenwerking met Afrika

Een rijk continent als het onze heeft een belangrijke rol te vervullen als het gaat om het investeren in ontwikkelingslanden en het zorgen voor een betere levenskwaliteit buiten onze grenzen. In de eerste plaats vanuit een intrinsieke betrokkenheid bij de zwakkeren op onze aarde en daarnaast ook voor onze eigen bestwil. Instabiliteit in onze onmiddellijke omgeving heeft immers ook invloed op Europa.

Geen continent in de wereld wordt zo geteisterd door structurele problemen als politieke instabiliteit, natuurrampen en armoede als Afrika. Per land moet de juiste combinatie worden gevonden van ontwikkelingssamenwerking, investeringen en handel met Europa.

Ontwikkelingssamenwerking moet worden ingezet op het bestrijden van corruptie, het bevorderen van werkgelegenheid, veiligheid en stabiliteit, het versterken van democratie en rechtsstaat en voorlichting op het gebied van family-planning. Investerings moeten gericht gebeuren en toegespitst zijn op de lange termijn.

Het bedrijfsleven moet een veel grotere rol krijgen in de bevordering van economische zelfstandigheid van ontwikkelingslanden. Dit, in combinatie met volwaardige handelsmogelijkheden met de Europese markt, zal economische vooruitgang in deze landen stimuleren en landen in staat stellen op eigen kracht tot duurzame groei te komen. Zo proberen we perspectief te bieden op het Afrikaanse continent en de oorzaken weg te nemen die ten grondslag liggen aan migratie.

Als onderdeel van de hulp en samenwerking willen wij dat Europa ook afspraken maakt met alle landen langs de migratieroutes op het Afrikaanse continent. Die afspraken moeten gaan over efficiëntere grensbewaking, het opzetten van goede opvangcentra in de regio en de strijd tegen mensenhandel en smokkel.

Bij deze afspraken geldt het principe van *more for more*: meer samenwerking met Europa op het gebied van migratie betekent betere afspraken op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, handel en investeringen. Andersom geldt dit ook: wie niet wil samenwerken op migratiegebied kan minder aanspraak maken op steun en

samenwerking op andere terreinen. We pleiten hierbij voor een effectief Europees beleid dat buitenlandse zaken, ontwikkelingssamenwerking, defensie en migratie integraal benadert.

“

*De veiligheid
van Europa
begint met
het investeren
buiten Europa*

”

CDA 500

*Het CDA
wil een sterk Europa
dat bescherming biedt
in de wereld.*

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

Zo gaan wij dat doen:

1. De bescherming van mensenrechten en de veiligheid van onze burgers spelen een centrale rol in het buitenlandbeleid. Op deze twee terreinen moet de Europese Raad kunnen beslissen met de meerderheid van stemmen.
2. Wederkerigheid moet de basis zijn voor handel. Er moeten strengere eisen worden gesteld aan overnames door partijen van buiten Europa, vooral als het gaat om strategische industrieën en infrastructuur.
3. Europese landen moeten hun militaire inzet bundelen door meer samen te werken bij de aankoop van materieel en meer afspraken te maken over gedeelde capaciteiten. Ook moeten we samen optrekken en kennis bundelen als het gaat om cyberdefensie.
4. In de strijd tegen terrorisme is zoveel mogelijk afstemming tussen lidstaten belangrijk, met name op het gebied van gegevensuitwisseling in een Europese database.
5. We willen dat er structurele samenwerking komt op het gebied van de bestrijding van zware drugscriminaliteit, zodat dit doeltreffender kan worden aangepakt. Dit is met name van belang voor de grensregio's.
6. We willen een einde maken aan gevaarlijke smokkelroutes. Echte vluchtelingen moeten via een veilige route naar een veilige plek kunnen komen.
7. Er moet een snel en efficiënt Europees asielbeleid komen waarin gelijke asielprocedures in heel Europa gelden.
8. Versterking van de Europese grens- en kustwacht is hard nodig, daarvoor moet meer geld en mankracht beschikbaar worden gesteld.
9. Duurzame investeringen in Afrikaanse landen en afspraken met landen op de migratieroutes zijn noodzakelijk om de grondoorzaken van migratie aan te pakken.

CDA

500

CDA

2. Een eerlijke economie als fundament

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

2. Een eerlijke economie als fundament

Het CDA staat voor een eerlijke, sociale markteconomie, waar het niet alleen gaat over efficiëntie en winsten, maar juist over inkomen en zekerheid. Wij staan voor een economie waarin mensen tellen en de mogelijkheid hebben om hun eigen bijdrage aan de samenleving te leveren. Een economie waar mensen op basis van gedeelde waarden en normen vorm geven aan hun samenleving.

Om zo'n eerlijke economie mogelijk te maken hebben we de interne markt in Europa hard nodig. Door het wegnemen van belemmeringen binnen Europa voor het vrije verkeer van mensen, producten, diensten en kapitaal is een open en controleerbare markt van 500 miljoen burgers ontstaan voor ondernemingen, met interne eisen aan kwaliteit, duurzaamheid en correcte arbeidsvoorwaarden. Die vrije interne markt biedt volop kansen voor een handelsland als het onze, maar is niet volmaakt. Nog te vaak hebben mensen last van oneerlijke concurrentie of onvoldoende bescherming. Europa moet hen meer bescherming bieden.

In de economie van de toekomst ontstaan ook nieuwe kansen. De toekomst wordt vormgegeven door nieuwe technologische ontwikkelingen en digitalisering. We streven ernaar om iedereen van deze nieuwe kansen te laten profiteren. Daarom willen we ons sterk maken voor meer 'made in Europe', zodat de ontwikkeling en productie van de nieuwe ideeën in Europa gebeurt. Dan leveren ze hier ook banen op. Daarvoor zijn sterke regio's nodig, die zich opbouwen rondom regionale specialisaties en start-ups en MKB aantrekken. Dit betekent ook dat extra inzet nodig is op onderwijsmogelijkheden voor iedereen, op alle niveaus. Zo kunnen mensen zich blijven doorontwikkelen en worden ze weerbaar genoeg om te kunnen aansluiten op nieuwe markten.

Om deze doelstellingen te bereiken is een gezonde financiële basis nodig, waar alle lidstaten aan bijdragen. Geen geld over de balk smijten, maar streng controleren waar het geld aan wordt uitgegeven en slim investeren. Dan merken mensen het verschil. In een eerlijke economie is het resultaat groter dan de som van de afzonderlijke delen.

De interne markt; simpel en strict

De interne markt is een belangrijk middel om vrede en welvaart in Europa te bereiken. De markt biedt kansen aan ondernemers en consumenten en zorgt voor werkgelegenheid. Daarom is het van belang dat Nederland en naburige landen dezelfde bestaande of nieuwe regeling voor tijd hanteren.

De regels van de interne markt moeten eerlijk en duidelijk zijn. De Europese aanbestedingsregels en staatssteunregels zijn velen een doorn in het oog, net zoals het onnodig afschermen van de eigen markt. Op dit moment verliezen kleine spelers het door de regels maar al te vaak van grote bedrijven. De regels zijn te complex voor veel MKB bedrijven en decentrale overheden en wordt er te weinig ruimte gegeven aan projecten die gericht zijn op de circulaire economie en duurzaamheid. Het CDA wil een vereenvoudiging van regels en een verhoging van de drempelbedragen voor Europese aanbestedingen, zodat het MKB een eerlijker kans krijgt. Daarbij dienen de lidstaten ervoor zorg te dragen dat rechtsbescherming van marktpartijen bij aanbestedingen onder de drempel voldoende gewaarborgd is. Ook zouden ondernemers beter ondersteund moeten worden in aanbestedingsprocedures. Bovendien zou de zorg en ondersteuning in het sociale domein zoals ingekocht door lokale overheden moeten worden uitgezonderd van de Europese aanbestedingsregels.

Het voordeel van de interne markt voor het midden- en kleinbedrijf moet worden vergroot. Deze bedrijven kunnen een belangrijke rol spelen in het bouwen aan een socialer Europa, met minder verschillen

De regels die we met elkaar voor de interne markt hebben afgesproken worden helaas niet altijd goed nagekomen. Terwijl ze essentieel zijn voor het vertrouwen en de onderlinge solidariteit. Er is daarom veel betere handhaving nodig, zodat burgers

beter worden beschermd. We willen dat landen strenger worden aangepakt als zij nieuwe Europese regelgeving niet op tijd of onjuist invoeren.

Nederland loopt voorop als het gaat om maatschappelijk verantwoord ondernemen. Wij willen dat Europa zich sterk maakt voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Nederland kan met andere landen in een kopgroep hier een voorbeeldfunctie innemen en goede stappen zetten.

Sociaal evenwicht op de arbeidsmarkt

Regels rondom loon, werk en sociale zekerheid zijn een verantwoordelijkheid van de individuele lidstaten. Dat willen we graag zo houden. In combinatie met de open grenzen binnen Europa, kan dit zorgen voor oneerlijke concurrentie. Banen komen op de tocht te staan als Oost-Europese arbeiders tegen lagere lonen komen werken in West-Europese landen. De zogenaamde detacheringsrichtlijn die dit mogelijk maakt, zorgt voor grote ontevredenheid en boosheid onder West-Europese werknemers. Dat is strijdig met de principiële bedoeling van de interne markt: het bevorderen van werkgelegenheid in een sociale markteconomie.

Gelukkig zijn er, mede dankzij het CDA, strengere regels gekomen. Gelijk loon voor gelijk werk betekent dat buitenlandse werknemers vanaf 2020 volgens de geldende CAO-afspraken uitbetaald moeten krijgen. Het CDA steunt de komst van een Europese arbeidsautoriteit die erop toeziet dat die regels worden nageleefd. De arbeidsautoriteit dient de mogelijkheid tot eigen initiatief voor inspectie te krijgen. Wel is hier toestemming voor nodig van de desbetreffende lidstaat/lidstaten. Tegelijkertijd blijven we ons inzetten om regelgeving te verbeteren zodat, zeker in grensregio's, wonen en werken over de grens makkelijker wordt. Voortdurende afstemming met onze buurlanden België en Duitsland is daarbij cruciaal.

Ook arbeidskrachten uit andere Europese landen kunnen een bijdrage leveren aan de Nederlandse economie. Wel willen we er voor zorgen dat in sectoren waar genoeg Nederlandse werkzoekenden voor handen zijn, we hen eerst inzetten en activeren. Het is daarbij van belang om per sector te kijken wat nodig is.

Concurrentie tussen lidstaten ten koste van veilig en gezond werken is ongewenst. In het licht van oneerlijke concurrentie verdient met name de transportsector extra

aandacht. Vrachtwagenchauffeurs lijden erg onder de concurrentie van laag-betaalde krachten. De handhaving van regels rondom rij- en rusttijden is belangrijk in het tegengaan van oneerlijke concurrentie. En daarbij dienen de nieuwe detacheringsregels onverkort van toepassing te zijn op het internationaal transport. Ook hier moet gelden 'gelijk loon voor gelijk werk'.

Regio's als bron van kracht en vernieuwing

Veel mensen identificeren zich sterk met de stad en regio waarin zij wonen. Daarom moeten we meer inzetten op het versterken van de economische groei en concurrentiekracht van de steden en regio's. De steden en regio's zijn een goed voorbeeld van hoe subsidiariteit werkt: niet Europa bepaalt de uitvoering, maar de steden en regio's zelf. Daarom is het CDA een groot voorstander van Europese investeringen in steden en regio's. Het belangrijkste middel hiervoor zijn de Europese Structuur- en Investeringsfondsen. Het CDA pleit ervoor dat deze fondsen een versterkte focus krijgen op innovatie en slimme specialisatie.

Om het MKB, familiebedrijven en start-ups ook te laten profiteren, moeten de regels eenvoudiger worden. Daarbij moeten we niet bang zijn om onderscheid te maken tussen landen en regio's die hun zaken goed op orde hebben en landen waar dit niet het geval is.

Er zijn via de structuur- en investeringsfondsen al veel successen geboekt. Het CDA steunt de gemoderniseerde structuurfondsen waar de focus niet meer ligt op wegen aanleggen, maar op Europese meerwaarde, zoals investeringen in innovatie, het tegengaan van klimaatverandering, de energietransitie en ondersteunen van structurele hervormingen. Hierbij hoort ook de omslag van alleen maar subsidies naar slimmer investeren door middel van leningen.

De centrale plek voor de regio is in het bijzonder belangrijk voor de grensregio's, ook wel bekend als de Euregio's. Mensen en bedrijven in deze regio's worden vaak geconfronteerd met praktische problemen, bijvoorbeeld als het gaat om obstakels bij grensoverschrijdende arbeid of bij grensoverschrijdend verkeer en openbaar vervoer. Het CDA maakt zich hard voor betere afstemming tussen de lidstaten op onderlinge wet- en regelgeving. Dit kan middels het toetsen van de effecten van verschillen in regelgeving op mensen in grensgebieden (grenseffectentoets).

Werken in het ene land en wonen in het andere zou zonder belemmeringen moeten kunnen. Het CDA is geen voorstander van volledige harmonisering van sociale regelgeving, maar steunt een betere afstemming tussen lidstaten op dit soort regels en procedures. Er moeten experimenten komen voor grensregio's om te testen welk niveau van harmonisering of wederzijdse afstemming werkt.

Investeren in onderzoek

Kennis en innovatie zijn de drijvende krachten van Europa. Investeren hierin is noodzakelijk om de concurrentiepositie van Europa ten opzichte van China, de Verenigde Staten en opkomende economieën te versterken. Het CDA wil een Europees masterplan om de 'triljoen-bedrijven' aan te kunnen; de ondernemingen als Amazon en Facebook die hele sectoren dreigen te domineren. Juist nu de economie weer bloeit en de kennisinstellingen uitmuntend presteren, moeten we ons sterk maken voor meer *made in Europe* en investeringen die leiden tot meer banen in de industrie en de kennissector. Daarbij is bijzondere aandacht nodig voor de bestaande vernieuwende kracht van start-ups en het MKB.

We moeten ons blijven richten op de ontwikkeling van nieuwe technologieën en producten en hoe we daar mee om gaan. Denk bijvoorbeeld aan inzet op kunstmatige intelligentie. Dit gaat mogelijk de gamechanger zijn van de toekomst. Europa moet op dit soort onderwerpen vooroplopen. Door het bundelen van de hoogontwikkelde kennis en innovatieve kracht van de 27 lidstaten creëren we een economie die innoverend en concurrerend is en kunnen we de wereldwijde standaarden en regels op technologisch gebied bepalen.

“ *We willen dat Europa ondernemerschap, onderwijs en onderzoek faciliteert in een gelijk speelveld* ”

CDA 500

We willen dat kennis en innovatieve kracht in Europa wordt gebundeld. We kunnen van elkaar leren en elkaar versterken. Nederland kan bijvoorbeeld een voortrekkersrol vervullen op het gebied van watertechnologie

Terecht zet Europa in op het ontwikkelen van een 5G-netwerk en het bouwen van supercomputers, essentieel voor innovatie op het gebied van bijvoorbeeld gezondheidszorg, veiligheid en hernieuwbare energie. Zo bevorderen we welvaart en een goede toekomst voor de komende generaties en bieden we bescherming bij veranderingen op de arbeidsmarkt.

Om deze ontwikkelingen te ondersteunen, moet er meer samenhang komen tussen de verschillende innovatiefondsen en cohesiefondsen van de EU. Zo kunnen technologieën die met steun zijn ontwikkeld, ook uitgroeien tot kansrijke markten.

Kennisontwikkeling en aantrekken van talent

Kennisontwikkeling kan niet zonder een sterke inzet op onderwijs op alle niveaus en op het faciliteren van *life-long learning*. Veel banen van nu bestaan over twintig jaar niet meer. Daarom moeten we mensen opleiden voor de banen van de toekomst. Hier moet het Europees Sociaal Fonds voor worden ingezet.

Ervaringen uitwisselen en over de grens kijken stimuleert kennisontwikkeling en innovatie in Europa. Daarom ondersteunt het CDA de uitbreiding van de succesvolle Erasmus en Erasmus+ programma's, dat al miljoenen jongeren de mogelijkheid heeft gegeven om elders in Europa te studeren of werkervaring op te doen. Deze programma's worden toegankelijker voor mbo'ers en hbo'ers en we verhogen het jaarlijks beschikbare budget. Daarnaast moet Europa onderwijs in meerdere talen stimuleren. Zo worden jongeren weerbaarder en plukken ze de vruchten van nieuwe ontwikkelingen.

Nederland heeft, net als de rest van Europa, baat bij het aantrekken van buitenlands toptalent. Dit gebeurt nog te weinig. Daarom moet Europa de onderhandelingen over de Europese *Blue Card* (vergelijkbaar met de Amerikaanse *Green Card*) nieuw leven inblazen en toewerken naar een versoepeling en vereenvoudiging van de regels.

Digitalisering

Digitalisering heeft de afgelopen jaren onze samenleving, industrie en economie drastisch veranderd. Binnen Europa is ook een digitale interne markt ontstaan, waar kansen liggen voor werkgelegenheid en innovatie in vele sectoren. Daarom willen we verdere inzet op onderwijs dat aansluit op de banen en kansen van de digitale markt.

*“ In alle lagen
van het onderwijs
moet digitale ontwikkeling
een veel hogere prioriteit krijgen.
Ook life-long learning is belangrijk*

CDA 500

Digitalisering brengt vooruitgang, maar ook zorgen. Afgelopen jaren heeft het nieuws bol gestaan van grootschalige datalekken, diefstal van bedrijfsgegevens, privacy-schendingen en digitale inbraken bij banken. Investeren en opleiden in digitale bescherming moet dan ook een absolute topprioriteit worden. Het CDA steunt de initiatieven die op Europees niveau genomen zijn om misbruik van data en privacy-schendingen te voorkomen. Onze veiligheid en concurrentiepositie hangen direct van een goede gegevensbescherming af. Eisen aan gegevensbescherming zouden voor ieder bedrijf moeten gelden, dus ook voor grote internetplatformen. Wel blijft het zaak om kleinere bedrijven, verenigingen, en dergelijke te vrijwaren van teveel bureaucratiesing. De mate van risico is daarbij bepalend voor regellast en handhaving.

Het budget na de Brexit

De Europese begroting bedraagt al jarenlang ongeveer 1 procent van het Europese BNP. Met het wegvallen van het Verenigd Koninkrijk als nettobetaler in Europa valt een grote inkomstenbron weg. Daarnaast vragen nieuwe taken en andere prioriteiten om grotere uitgaven. Dat biedt een goede gelegenheid om opnieuw streng te kijken naar nut, noodzaak en efficiëntie van bestaande uitgaven. Het CDA wil dat het volledige begrotingstekort dat door de Brexit ontstaat, wordt opgelost door besparingen en herprioriteren.

Het CDA zet in op nuttige investeringen die een Europese toegevoegde waarde hebben. Daarnaast moet slimmer met middelen worden omgegaan. Daarom willen we dat een deel van de cohesiefondsen niet meer in de vorm van subsidies wordt verstrekt, maar in de vorm van langlopende leningen, zoals de Europese Investeringsbank dat ook doet. Zo wordt geld efficiënter ingezet en kunnen grote besparingen worden gerealiseerd. Een voordeel hiervan is ook dat er een goede financiële planning aan de projecten vooraf moet gaan. Dat dwingt de ontvangers om met projecten te komen die levensvatbaar en duurzaam zijn en voorkomt dat er geld wordt gepompt in onnodige of geldverslindende projecten.

Het CDA stelt voor om de uitbetalingen van de Europese structuurfondsen in fases te doen. Elk jaar moet worden bekeken of de lidstaat het geld op een goede manier besteedt. Houden lidstaten zich niet aan de regels, dan wordt de volgende fase niet uitbetaald.

Voor de huidige taken gaat het budget niet omhoog. Nieuwe uitgaven worden pas gedaan als deze bijdragen aan het bereiken van concreet omschreven prioriteiten en doelen. Daartoe behoren onder meer grensbewaking, asiel- en migratie, duurzaamheid en digitalisering. Hier worden nieuwe financieringsvormen, die niet ten laste komen van de Nederlandse schatkist, voor gebruikt. Denk daarbij bijvoorbeeld aan toekomstige opbrengsten van het Europese in- en uitreis systeem, de Europese variant van het Amerikaanse Electronic System for Travel Authorization (ESTA). Het CDA vindt het logisch om deze opbrengsten te gebruiken voor de versterking van de Europese buitengrens. Een ander voorbeeld van een nieuwe inkomstenbron is de opbrengst van de digitaks.

De financiën moeten kloppen

De financiële crisis heeft een aantal zwakke plekken blootgelegd in Europa. Gelukkig zit de economie weer in de lift, maar er zijn maatregelen nodig om dit te behouden. Het CDA is van mening dat een sterke toezichthouder in de vorm van de Europese Centrale Bank (ECB) gewenst is, maar de ECB moet wel permanent in dialoog blijven met het Europees Parlement en de nationale parlementen. Het CDA hecht aan een onafhankelijke centrale bank, maar nu de economie zich herstelt kan het huidige opkoopbeleid van staatsobligaties snel afgebouwd worden en kan Europa terugkeren naar een evenwichtig rentebeleid. Het CDA is ook tegen een transferunie. Het kan niet zo zijn dat de economisch sterkere landen structureel als vangnet voor de zwakkere landen moeten optreden. Het CDA wil dat het Europese Noodsfonds (ESM) wordt versterkt en dat er wordt gekeken naar de mogelijkheden om het in het Europees Verdrag op te nemen. Er moeten met nationale parlementen duidelijke afspraken worden gemaakt over hoe zij over besluiten van het ESM zowel vooraf als naderhand worden geïnformeerd. Op die manier kan hun controletaak zo optimaal mogelijk worden ingericht.

Het CDA wil geen risico's delen met andere landen wanneer zij te hoge risico's in stand houden. Wanneer de risico's worden verminderd, wil het CDA de bankenunie voltooien met een goed werkend resolutiemechanisme voor banken die toch in de problemen komen en een door de financiële sector gefinancierd Europees garantiestelsel voor de spaartegoeden van particulieren.

Voor een sterke euro moeten de landen in de Eurozone hun financiën op orde hebben en zich houden aan de afspraken zoals gemaakt in het Stabiliteits- en Groeipact. Dat is in het belang van de portemonnee van alle Europese burgers. Doet een land dat niet, dan krijgt het land een ultimatum en moet het binnen vijf jaar orde op zaken stellen. Wanneer een land daadwerkelijk een risico vormt voor de economische stabiliteit in de hele eurozone, moet het –ondanks de mogelijke nadelen van fragmentatie van de eurozone– in een uiterste geval mogelijk zijn een land (tijdelijk) uit de eurozone te zetten.

Het CDA is geen voorstander van het introduceren van een Europese minister voor economische zaken en financiën. De focus moet niet liggen op het creëren van

nog meer Europese instituties, maar juist op verbeterde handhaving van bestaande regels voor de Europese financiële sector.

Een sterke financiële sector betekent ook gepast toezicht op belastingstelsels. Landen geven elk op eigen wijze het nationaal belastingstelsel vorm. Dit moet ook zo blijven. Voor kleinere landen is deze vrijheid belangrijk. Het geeft hen de mogelijkheid het op te nemen tegen de markten van grotere landen door een aantrekkelijk vestigingsklimaat te creëren. Landen die dit doen, zoals Nederland, zijn daarmee niet meteen belastingparadijzen. Wel heeft Europa op dit gebied een grote verantwoordelijkheid om in het post-Panama Papers-tijdperk de scheidslijn tussen vrijheid en toezicht op belastinggebied te bewaken. Het CDA steunt daarom ook maatregelen om belastingontwijking te voorkomen. Dit moet op Europese en mogelijk zelfs op mondiale schaal gebeuren.

*Het CDA
wil een eerlijke
economie in Europa,
die burgers en
bedrijven beschermt.*

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

Zo gaan wij dat doen:

1. We willen dat landen strenger worden aangepakt als zij nieuwe Europese regelgeving niet op tijd of onjuist invoeren.
2. In alle Europese lidstaten moet gelden: gelijk loon voor gelijk werk.
3. Er moeten eerlijke arbeidsomstandigheden komen in de transport-sector.
4. In grensregio's moet er ingezet worden op betere wederzijdse afstemming tussen lidstaten, bijvoorbeeld op het gebied van sociale zekerheid.
5. De beste garantie voor banen in Europa is niet protectionisme, maar een ijzersterke concurrentiepositie in de wereld. We willen ons daarom sterk maken voor meer made in Europe en in investeringen die leiden tot banen in de industrie in de kennissector. Dat is met name van belang voor de regio's.
6. We willen investeren in onderzoek, innovatie en kennis, met als kernbegrippen life-long learning en internationale kennisuitwisseling.
7. Investeren en opleiden in digitale bescherming moet een absolute toprioriteit worden.
8. Er moet een digitaks komen, waarbij webgiganten belasting betalen voor de omzet die zij genereren in Europa.
9. Europees budget moet efficiënter worden besteed door de cohesiefondsen als leningen te verstrekken en de structuurfondsen in fases.
10. We willen toewerken naar een vervolmaakte bankenunie, met sterke toezicht van de ECB en nationale parlementen, een goed werkend resolutiemechanisme voor banken en een Europees garantiestelsel.
11. Voor een sterke euro moeten de landen in de Eurozone hun financiën op orde hebben. Hebben zij dat niet, dan moet het in een uiterste geval mogelijk zijn een land (tijdelijk) uit de eurozone te zetten.

3. Duurzaam leven en werken

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

3. Duurzaam leven en werken

Wij hebben de aarde te leen van generaties die na ons komen, van onze kinderen en kleinkinderen. We mogen haar bewonen en gebruiken, maar ze is niet in ons bezit. Vanuit die gedachte is rentmeesterschap een van de pijlers onder dit programma. We willen ervoor zorgen dat ook generaties na ons voldoende voedsel, schoon water, zuivere lucht, bewaarde landschappen en schone energie tot hun beschikking hebben. Daarom streven we naar een balans tussen economie, welvaart, leefomgeving en natuur. Waarbij burgers, maatschappelijk middenveld, bedrijven en overheden samen verantwoordelijk zijn voor de toekomst.

De gevolgen van klimaatverandering zijn overal ter wereld voelbaar en vragen om onmiddellijke actie. Zelfs de klassieke Nederlandse dijken kunnen ons land en Europa maar tot zekere hoogte beschermen. Echte bescherming kunnen we alleen creëren door klimaatverandering tegen te gaan en onze omgeving aan te passen. Het CDA zet in op duurzaamheid in sociaal, economisch en ecologisch opzicht en op kennis en innovatie. Gezamenlijk optrekken in Europa is hierin noodzakelijk. Daarmee zorgen we voor een gelijk speelveld en voorkomen we dat landen hun problemen bij elkaar dumpen. Het Klimaatakkoord van Parijs en de Sustainable Development Goals vormen het raamwerk voor het beleid. De doelen en instrumenten die op Europees niveau voor 2030 zijn vastgesteld, zijn wat het CDA betreft nog niet ambitieus genoeg. Europa moet op dit gebied wereldleider worden. We zijn dat aan de schepping en de toekomst van onze kinderen verplicht.

Circulaire economie en natuur

Hergebruik is beter dan weggooien. De mogelijkheden voor hergebruik van onze kostbare grondstoffen zijn enorm en levert ook een forse bijdrage aan de vermindering van de CO₂ uitstoot. Richting 2050 wordt Europa een circulaire economie waarbij alle producten en grondstoffen worden hergebruikt. Op alle overheidsniveaus kan dit worden gestimuleerd en verspilling worden ontmoedigd.

De kwetsbare en bijzondere natuur van Europa moet beschermd worden. Daarom moeten bestaande landschappen verantwoordelijk gebruikt, beheerd en hersteld worden. Waar nodig moet nieuwe natuur kunnen ontstaan, zowel in de stad als op

het platteland. Daarnaast moet uitdrukkelijk gekeken worden naar de mogelijkheden om natuur een grotere rol te laten vervullen in de opslag van CO₂.

Investeren in kennis als wereldleider

We zijn er trots op dat Nederlandse bedrijven en universiteiten met de hulp van Europese budgetten een voortrekkersrol hebben op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe, duurzame oplossingen. Nederland moet een ambitieuze en leidende rol innemen naar een duurzame en circulaire economie en verwacht dit ook van Europa op het wereldtoneel. Europa moet inzetten op de technologische voorlopers en de regie voeren in het in contact brengen van voorlopende bedrijven, universiteiten en maatschappelijke organisaties. De overgang naar een duurzame economie brengt volop kansen met zich mee. Europa moet belemmeringen wegnemen zodat het Europese bedrijfsleven die kansen volop kan benutten.

*Steun lokale
circulaire
samenwerking
en lokale duurzame
energieopwekking*

Eigen energie

Voor elk huishouden is het belangrijk dat energie toegankelijk en betaalbaar is. Ook zonder het gas uit Groningen is dat mogelijk. Omdat we op dit moment in Europa voor een groot deel afhankelijk zijn van gas uit Rusland en olie uit het Midden-Oosten, moeten we sterk inzetten op een zelfvoorzienend Europa. We willen voorkomen dat we door politieke spanningen geen toegang meer hebben tot energie. Zo nodig kan de ontwikkeling van duurzame energie in een kopgroep opgezet worden. De afhankelijkheid van aardgas uit Rusland kan beperkt worden door het ontwikkelen van meer Liquefied Natural Gas (LNG) terminals.

“

Het transformeren naar een duurzame samenleving is ieders verantwoordelijkheid en vooral een sociaal vraagstuk waarin gedragsverandering en bewustwording centraal staan. Europa moet dit stimuleren!

”

De nieuwe gaspijpleiding die momenteel tussen Rusland en Duitsland wordt aangelegd, de zogeheten Nordstream 2, is geen strategisch slimme zet in geopolitiek opzicht. Het geeft Rusland de kans om Europese landen tegen elkaar uit te spelen. Het risico is dat Europa door de pijpleiding nog afhankelijker zal worden van Russische gasleveranciers. Het CDA wil dat de pijplijn gebruikt kan worden door meerdere leveranciers en dat voor de pijplijn dezelfde voorwaarden gelden als voor leidingen tussen Europese landen.

De overgang naar duurzame energie is de grootste factor in het tegengaan van klimaatverandering. Het CDA wil dat het energieaanbod zo snel mogelijk koolstofarm wordt en in 2050 geheel koolstofvrij is. Daartoe moet er een vrije markt voor duurzame energie in Europa komen, met competitieve prijzen voor burgers en bedrijven. Daarbij moeten er meer financiële middelen worden vrijgemaakt om energienetwerken binnen Europa beter met elkaar te verbinden.

Minder broeikasgas

Om de aarde ook voor onze kinderen leefbaar te houden, moet de hoeveelheid uitgestoten broeikasgassen fors naar beneden. Nederland heeft daarin stevige ambities en het CDA wil deze doelen op een sociale manier behalen. Daartoe kunnen de structuurfondsen worden ingezet.

Vervuiling houdt niet op bij de grens en het effect van goede maatregelen gelukkig ook niet. Het CDA wil dat onderzocht wordt of we voor bepaalde sectoren de doelen op Europees in plaats van op landelijk niveau kunnen stellen. Dan kan de reductie

plaatsvinden op de plekken waar dat het meeste effect heeft. De landbouw zou zo'n sector kunnen zijn.

Tot slot wil het CDA een effectieve prijs op CO2 uitstoot op Europees niveau. Alleen dan kan het Europese Emissiehandelssysteem (ETS) werken zoals het bedoeld is: op kosteneffectieve manier CO2 uitstoot reduceren met behoud van een gelijk speelveld voor alle deelnemende bedrijven. Wij hebben de ambitie om een mondiaal gelijk speelveld te creëren, te beginnen met de landen van de G20.

Gezond voedsel door gezonde boerenbedrijven

Een supermarkt vol gezond, goed eten lijkt vanzelfsprekend, maar dat is het niet. De vraag naar voedsel wordt wereldwijd steeds groter en landbouw- en visserijgronden worden schaarser, zeker als we niet goed omgaan met de bodem en het water. Door hogere productiviteit, efficiëntie, innovatie en duurzaamheid kunnen we ervoor zorgen dat er voldoende en gezond voedsel is. De Nederlandse land- en tuinbouw loopt hierin wereldwijd al voorop. Het CDA wil dat Europa zoveel mogelijk zelfvoorzienend wordt, voedseltekorten door politieke spanningen op het wereldtooneel moeten we voorkomen. Regelgeving die nieuwe technologieën in productie en veredeling in de weg staan, moet gemoderniseerd worden om de voedselproductie naar de toekomst toe te waarborgen.

Voor de glastuinbouw is een gelijkwaardig niveau (level playing field) voor plantgezondheid en gewasbescherming in Europa van groot belang.

Boeren produceren ons eten, maar verdienen daar zelf vaak nauwelijks een goede boterham mee. Overal in Europa dreigen jonge boeren en familiebedrijven het niet te redden door de druk op inkomens en de lage waardering. Dit wordt mede veroorzaakt doordat de voedselmarkt in handen is van een aantal grote, internationale bedrijven die de prijzen laag houden. Daarom zijn landbouwsubsidies op dit moment nodig. Boeren zijn belangrijk voor onze voedselvoorziening en Europa moet zich ervoor inzetten dat zij een betere economische positie krijgen. We willen een eerlijke markt, met eerlijke concurrentie en een eerlijke prijs voor de producerende boeren. De Europese mededinging moet dat laatste dan ook toestaan.

Voor het CDA geldt: gezond voedsel, een gezonde aarde en gezonde boerenbedrijven zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het een kan niet zonder het ander. Uiteindelijk willen we toe naar een Europees landbouwbeleid dat alleen nog eerlijke concurrentie en eerlijke prijzen in de agrarische sector faciliteert. Europese landbouwsteun zal dan vooral dienen om boeren te belonen voor de maatschappelijke rol die zij vervullen, die de markt niet vergoedt. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het onderhouden van het landschap, het verbeteren van het welzijn van dieren en het investeren in duurzaamheid.

“*Agrarische gezins- en familiebedrijven moeten met Europees budget geholpen worden in het bereiken van een betere ketenpositie en het innoveren en duurzaam maken van hun bedrijf*”

CDA 500

Zolang de prijs van de producten nog niet voor het inkomen van de boer betaalt, moet het Europees landbouwbudget dit blijven aanvullen. Wel moet het budget eerlijker en efficiënter worden verdeeld. Er moet een groter deel naar het ondersteunen van familiebedrijven en startende boeren, bijvoorbeeld gunstige startersleningen vanuit Europese fondsen. Ook samenwerkingsverbanden voor kleinere boerenbedrijven moeten ondersteund worden. Voor een gelijk speelveld is er een subsidieplafond nodig.

Het CDA vindt dat in de regels rekening mag worden gehouden met regionale verschillen in bodemkwaliteit en klimaatomstandigheden. Ook willen we inzetten op sector-brede afspraken over de bescherming van klimaat, biodiversiteit en dierenwelzijn, met de eerlijke prijs die daarbij hoort.

Uiteindelijk zullen alle bedrijven in de agrofoodsector in Europa zoveel mogelijk circulair moeten werken. Zo willen we met de hele voedselketen, van productie tot

*Voor gezond, veilig,
betaalbaar en duurzaam
voedsel is een gezonde
economische positie van
Europese boeren nodig*

consumptie, toewerken naar het sluiten van kringlopen in 2050. Het milieubeleid moet gemoderniseerd worden, zodat we maximaal kunnen inzetten op een duurzaam en klimaatvriendelijk functioneren van agrarische bedrijven.

Voor transities in de landbouw zijn investeringen van Europa nodig in innovatie en vernieuwing, vooral op het gebied van het beschermen van de landbouwbodem. Het is belangrijk dat de investeringsprogramma's ook boeren ondersteunen bij onderzoek en toepassing van onderzoeksresultaten in de praktijk.

Duurzaam gevangen en verwerkte vis is een onmisbare bron voor gezonde voeding. We willen dat ook in de toekomst de visserij in Europa een duurzame plek behoudt. Op niet-duurzaam gevangen of gekweekte vis van buiten Europa komt een compensatieheffing. We streven er naar dit ook in handelsakkoorden mee te nemen.

Voldoende landbouwgrond en visgronden is cruciaal voor onze voedselvoorziening. We moeten deze grond beschermen en het voor niet-Europese investeerders zeer moeilijk maken om grond in Europa op te kopen. Het voedsel in Europa voldoet momenteel aan de hoogste kwaliteitsstandaarden ter wereld. Onze kwaliteitsstandaarden moeten ook gelden voor producten van buiten Europa, en zo nodig moet dit resulteren in heffingen om oneerlijke concurrentie te voorkomen.

Duurzaam en innovatief vervoer

In de transportsector liggen grote kansen voor verduurzaming en het CDA vindt het belangrijk dat Europese normen voor minder uitstoot daar worden behaald. Welke techniek wordt ingezet om de normen te behalen (elektrisch rijden, biobrandstof, waterstof, etc) is aan de transportbedrijven zelf. Scherper toezicht op het halen

van de normen is wel nodig. De massale fraude met uitstootnormen van auto's is ontoelaatbaar.

Europa moet zich op mondiaal niveau inspannen om de uitstoot van CO2 door de lucht- en scheepvaart te verminderen. Voor beide moet gelden: de vervuiler betaalt. Een vliegtaks voor alle Europese landen behoort tot de noodzakelijke instrumenten om het wereldwijde duurzaamheidsbeleid te ondersteunen. Voor vluchten van minder dan 500 km moet deze taks ontmoedigend werken. Daarnaast steunt het CDA de Europese plannen om de luchtvaart vanaf 2021 niet langer vrij te stellen van CO2 normen.

“

Om noodzakelijke CO2 reductie te bereiken moet CO2 beprijzing ook gaan gelden voor de luchtvaart. Ook moet de luchtvaart eerlijker worden belast

”

CDA

500

Een effectief Europees spoorwegnet kan een volwaardig, duurzaam alternatief zijn voor het veel vervuilender vliegverkeer. Voorwaarde is wel dat spoorwegen goed op elkaar aansluiten, zodat vervoer snel en gestroomlijnd plaats kan vinden. Hierbij moet ook ingezet worden op de ontwikkeling en uitrol van een nieuw Europees spoorbeveiligingssysteem. Daarnaast is het kaartverkoopsysteem voor spoorwegen nu nog te versnipperd. Een Europees e-ticketing systeem is nodig, zodat je makkelijk je kaartje kan kopen voor treinreizen in heel Europa.

Ook in de transportsector is de inzet op kennis en innovatie essentieel. De ontwikkeling van batterijtechnologie en zelfrijdend vervoer vragen om gedegen wettelijke kaders en beveiligingsystemen.

*Het CDA
wil een duurzaam
Europa dat onze
toekomst beschermt.*

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

Zo gaan wij dat doen:

1. We willen dat Europa de klimaatdoelen van Parijs behaalt. In de uitvoering willen we dat er meer rekening wordt gehouden met de effectiviteit van de maatregelen voor Europa als geheel.
2. De overgang naar een duurzame, circulaire economie brengt kansen mee. Europa moet belemmeringen wegnemen zodat het Europese bedrijfsleven die kansen volop kan benutten.
3. Europa moet zelfvoorzienend worden op het gebied van energie. Meerdere leveranciers, meerdere landen en meerdere energiedragers zijn daarbij cruciaal voor een vrije markt met competitieve energieprijzen.
4. Energieprijzen mogen binnen Europa niet gebruikt worden als industrie-politiek instrument. Meer en betere verbindingen tussen de energienetwerken in Europa zijn daarbij van belang.
5. De broeikasgassen in Europa moeten fors naar beneden en we willen dat dit op een sociale manier gebeurt. Daartoe kunnen de structuurfondsen worden ingezet.
6. De in strategisch opzicht verwaarloosde landbouwsector moet het basisvoedsel kunnen leveren aan de Europese bevolking. Daarnaast blijft de erkenning als beheerder van natuur en landschap in het landelijk gebied staan.
7. Het aangepaste Gemeenschappelijk Landbouw Beleid zal daarop afgestemd worden en bovendien simpeler van opzet moeten worden, meer toegespitst op de positie van de familiebedrijven en jonge boeren.
8. Uitdagende Europese milieunormen maken de mobiliteit schoner, stiller en zuiniger. De lucht en scheepvaartsector zal een grotere bijdrage moeten leveren aan het behalen van milieudoelen dan tot nu toe het geval is.
9. Het maken van afspraken over een vliegtaks in alle Europese landen is één van de instrumenten om dat te bereiken.

4. Europa zijn wij

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

4. Europa zijn wij

Europa is een uniek project in de wereld. 27 landen werken op vrijwillige basis intensief samen om voor de toekomst van hun eigen land en hun eigen burgers een aantal grote, grensoverschrijdende problemen gezamenlijk aan te pakken. Soms gaat dat met vallen en opstaan, maar juist in deze onrustige tijd kan Europa haar kracht en stabiliteit bewijzen.

Arubanen, Curaçaoenaren, Sint Maartenaren, Bonaireanen, Statianen en Sabanen vormen de burgers van de Caribische Koninkrijksdelen. Wij zijn met elkaar verbonden als Europese burgers. Vanuit de overtuiging dat we samen sterker zijn dan alleen, zet het CDA zich ervoor in dat de Nederlandse Cariben de samenwerking en betrokkenheid met Europa kan intensiveren.

Europese samenwerking vraagt niet alleen om heldere afspraken en regels waar allen zich aan houden. Het vraagt ook om de erkenning en het respect van de onderlinge verschillen, de eigen aard en de belangen van anderen. Daarbij is de Europese samenwerking gefundeerd op gedeelde waarden als democratie, rechtsstaat, gewetensvrijheid, tolerantie en gelijkwaardigheid. Dat maakt deze samenwerking uniek. Om dat te behouden is het van groot belang dat alle lidstaten de solidariteit voelen om gemaakte afspraken na te komen en de waarden te respecteren.

In een aantal Europese landen staan deze Europese kernwaarden onder druk. Dat is een reden tot zorg. Wij kiezen voor een Europa dat deze waarden beschermt, bevordert en respecteert. Wie deze waarden niet naleeft of respecteert, kan niet profiteren van de voordelen van Europese samenwerking.

Tegelijkertijd vinden we ook dat Europese samenwerking geen keurslijf mag zijn. Niet alle problemen vragen om een uniforme aanpak voor alle 27 lidstaten. Rond bepaalde thema's kan het wenselijk en doeltreffender zijn als een aantal lidstaten in kleinere samenstellingen optrekken. Diversiteit in Europa is geen zwakte, maar een kracht. Variatie in de samenwerking kan voor ontspanning tussen landen zorgen en tegelijk de rol van organisaties van burgers en het maatschappelijk middenveld versterken. Dit kan het draagvlak voor Europa helpen vergroten en een nieuw gezicht geven.

*In Europa hebben we
gezamenlijke normen en waarden,
waaronder christelijke.
Europa moet deze waarden
verdedigen*

Waarden staan centraal

Europa is niet zomaar een toevallig samenwerkingsverband; voor ons is Europa vooral een waardengemeenschap. Dat betekent dat alle lidstaten die meedoen een aantal kernwaarden delen die zijn vastgelegd in het Europees Verdrag: menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkwaardigheid, rechtsstaat en respect voor mensenrechten, inclusief de rechten van minderheden. Wat ieders geslacht, afkomst, geardeerdheid of geloof ook is: in Europa kan iedereen rekenen op een gelijke behandeling en een bescherming van zijn elementaire mensenrechten. Deze waarden sluiten aan bij de christendemocratische visie op mens en maatschappij en vormen daarmee het hart van onze beginselen.

Wij zijn trots dat wij als partij, als onderdeel van de Europese Volkspartij, aan het begin hebben gestaan van deze Europese samenwerking. Daarom zal het CDA altijd de Europese kernwaarden blijven verdedigen als leidraad voor alle Europese inspanningen en toekomstperspectieven.

De opkomst van autocratische leiders in een aantal lidstaten voor ons een reden voor grote zorg. Als bijvoorbeeld de rechtspraak in een Europees land niet meer onafhankelijk is van de politiek vormt dit een bedreiging voor Europese afspraken als de interne markt. Dan zijn ook onze burgers, onze ondernemers en investeringen in de rest van Europa niet meer beschermd. Wij willen daarom dat het naleven van de Europese kernwaarden als voorwaarde wordt gesteld bij de verdeling van Europese fondsen. Om fraude met Europese fondsen aan te pakken, wordt deelname aan het Europese Openbaar Ministerie verplicht voor alle lidstaten.

Als de Europese lidstaten de democratische beginselen niet meer uitdragen kan dat niet zonder consequenties blijven. Het CDA steunt daarom het volgen van de Artikel 7-procedure tegen Polen en Hongarije. In het uiterste geval kan dit betekenen dat zij Europese rechten verliezen, zoals het stemrecht of de aanspraak op Europese fondsen.

Om te voorkomen dat landen elkaar de hand boven het hoofd houden, vinden wij dat de procedures om lidstaten aan te spreken op ongewenst handelen laagdrempeliger moeten worden. Het kan niet zo zijn dat één of een klein aantal lidstaten een dergelijke procedure kan blokkeren. Dit kunnen we bereiken door bijvoorbeeld de unanimiteitsregel aan te passen. Ook dient de Commissie krachtadiger haar instrument van inbreukprocedures te gebruiken tegen lidstaten die de rechtsstaat aan hun laars lappen.

Ook binnen de Europese Volkspartij moet continu het debat worden gevoerd over de waarde en betekenis van onze beginselen en waarden. Het CDA zal zich hiervoor blijven inzetten, zowel in een directe dialoog met zusterpartijen als breed in EVP verband.

“ We willen dat wederzijdse betrokkenheid tussen burgers, nationale parlementen en de Europese politiek wordt vergroot door kennis-uitwisseling en betere zichtbaarheid

CDA 500

Meedoen in het Europese debat

Voor veel mensen is de Europese politiek ver weg. Wij vinden het dan ook belangrijk dat Europese burgers meer betrokken worden bij belangrijke beslissingen over de toekomst van Europa. Dat begint bij nationale politici, die hun kiezers

meer mee kunnen nemen in hun afwegingen omtrent Europese vraagstukken en de doelen die zij daarbij voor ogen hebben. Het Europees Parlement bestaat uit volksvertegenwoordigers uit de lidstaten. Stemmen op Europese kandidaten naast of in plaats van Nederlandse kandidaten is voor het CDA momenteel geen optie. Het CDA is dan ook tegen een Europese transnationale kieslijst.

Alleen als kiezers het gevoel hebben betrokken te zijn bij het Europese debat, kunnen zij de conclusies ook als rechtvaardig ervaren. Zonder dit draagvlak verliest Europa aan geloofwaardigheid. Dat heeft de uitkomst van het Brexit-referendum in het Verenigd Koninkrijk wel geleerd.

Een sterkere betrokkenheid van burgers en lidstaten vraagt ook om meer democratische transparantie in Europa zelf. Nationale parlementen moeten meer en betere toegang hebben tot documenten van de Raad van de Europese Unie, zodat zij tijdig en beter kunnen meepraten over Europese onderwerpen en zich hierover uitspreken in de nationale media. Binnen het verband van de Europese Volkspartij wordt kennis gedeeld en verspreid. Ook voorverkiezingen en Spitzenkandidaten werken mee aan de versterking van de democratische traditie van de EVP.

We willen dat er binnen Europa volop kennis wordt gedeeld, zodat we samen concrete acties kunnen opzetten

Het CDA wil werk maken van het betrekken van burgers bij Europa. Net zoals de leden van het CDA via de CDA500 zijn betrokken bij het opstellen van dit programma, moet de nieuwe routekaart van Europa mede gebaseerd zijn op de ideeën van burgers en organisaties in alle lidstaten.

Openheid en efficiëntie

In Brussel controleert het Europees Parlement het doen en laten van de Europese Commissie en neemt samen met de Raad van de Europese Unie besluiten over wetgevingsvoorstellen van de Europese Commissie. Wij willen de controle op de Europese besluitvorming versterken, zowel via de nationale parlementen als via het Europees parlement.

Dit kan door besluiten uit de Raad eerder beschikbaar te stellen. Dan kunnen ook de nationale parlementen op tijd meelesen met te maken beslissingen en zo hun eigen ministers in de Raad beter controleren. Het is aan de nationale parlementen om de nationale regering voorafgaand aan de Raad instructies mee te geven en indien nodig na afloop ter verantwoording te roepen. Ook is het belangrijk dat nationale parlementen na het inter-institutioneel akkoord inzicht krijgen in de stukken van de triloggen.

Ook het Europees Parlement moet transparanter werken, vooral waar het gaat om de openheid over haar eigen bestedingen. Europarlementariërs uit alle lidstaten moeten verplicht worden om de besteding van onkostenvergoedingen te verantwoorden.

Een Europa dat zich richt op kerntaken heeft een efficiënter en slagkrachtiger bestuur nodig. Vermindering van het aantal Eurocommissarissen kan hierbij een rol spelen. Er moet dan rekening worden gehouden met politieke prioriteiten, bijvoorbeeld door het vrijmaken van plaats voor een Eurocommissaris voor Defensie.

De maandelijkse vergadering van het Europees Parlement in Straatsburg is niet meer van deze tijd. Het kost veel geld en energie, dat beter aan andere zaken kan worden besteed.

Wie meer wil en kan, moet meer kunnen en durven

Europa is ooit begonnen als een samenwerking van zes lidstaten in ons deel van het continent. De verschillen tussen die landen waren nog niet zo groot en dat maakte de besluitvorming overzichtelijk. Met de uitbreiding van Europa namen ook de onderlinge verschillen tussen de lidstaten toe. Niet alleen in taal, cultuur

en geschiedenis, maar ook in belangen en economische omstandigheden. Dat maakt dat de besluitvorming in Europa moeilijker is geworden.

Voor de toekomst van een beter Europa willen wij deze diversiteit als een kans zien, niet als bron van verdeeldheid. Als we bereid zijn om onderlinge verschillen te accepteren, is het vanzelfsprekender om niet alle vraagstukken altijd met alle 27 lidstaten aan te pakken. Er is een kern van thema's die we gezamenlijk doen, maar het is ook goed als rond bepaalde uitdagingen een aantal landen gezamenlijk het voortouw neemt. Wie mee wil doen, sluit aan.

In dit idee van Europese kopgroepen neemt een klein aantal landen een voortrekkersrol door een hechtere samenwerking aan te gaan. De overige landen hebben als voordeel dat zij later aan kunnen haken en zo kunnen profiteren van de geleerde lessen van de kopgroep. En lukt dat niet, dan blijven we op verschillende sporen. Voor Nederland zien we een belang in nieuwe kopgroepen op het gebied van wetenschap, nieuwe technologie en digitalisering, klimaat en duurzaamheid, grensregio's, veiligheid en (cyber)defensie. Dat zijn terreinen waar Nederland een groot belang heeft om met een aantal gelijkgestemde landen stappen voorwaarts te maken. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van nieuwe, innovatieve transport-systemen als de hyperloop.

In feite bestaan er al kopgroepen in Europa, denk bijvoorbeeld aan de Schengen landen en de Eurolanden. Ook voor deze geldt dat er strenge, passende voorwaarden moeten worden gehanteerd voor het toetreden tot deze kopgroepen. En andersom geldt hetzelfde: is een land al toegetreden maar houdt deze zich niet aan de afspraken, dan is het einde verhaal en houden ook de voordelen op.

Perspectief voor andere landen

Nog altijd willen nieuwe landen toetreden tot Europa. Landen kunnen toetreden als zij voldoen aan de strenge toelatingscriteria, wat betekent dat zij vaak intensieve en structurele hervormingen moeten doorvoeren. Ondanks die criteria is de toetreding van nieuwe lidstaten in het verleden soms te snel gegaan. Van die fouten moet Europa leren.

Het CDA is altijd kritisch geweest op premature uitbreiding en zal dit blijven.

Uitbreiding is geen doel op zich. Toetreding kan alleen gebeuren als landen volledig voldoen aan de gestelde voorwaarden zoals deze zijn beschreven in het Europese Verdrag en in de Kopenhagen-criteria. Hier moet Europa streng op toezien; de criteria zijn het uitgangspunt.

De criteria omtrent het respecteren van de Europese kernwaarden wegen hierbij voor ons zwaar. Het CDA wil geen toetreding van landen die onze kernwaarden niet onderschrijven. In dat licht is wat ons betreft een verdere uitbreiding van Europa de komende vijf jaar niet aan de orde.

“ Europa moet zich gaan richten op het versterken van haar uitvoeringskracht. Dat betekent de komende jaren geen nieuwe lidstaten en de onderhandelingen met Turkije moeten worden gestopt

CDA 500

Dit geldt dus ook voor de Balkanlanden, maar we hebben wel de verantwoordelijkheid om deze landen perspectief te blijven bieden. We hebben immers belang bij de ontwikkeling van de Balkanlanden richting volwaardige democratieën. Vrede en de erkenning van democratische waarden op de Balkan dragen bij aan de vrede en veiligheid in de EU. Het blijven bieden van perspectief aan de Balkanlanden biedt tegelijkertijd tegenwicht aan andere invloeden. De landen op de Balkan zijn speelbal geworden van internationale machtsverhoudingen: zo proberen onder andere Rusland, Turkije en China hun invloed op deze landen te versterken door middel van grote investeringen en het promoten van hun denkbeelden.

Europa moet een goede relatie blijven houden met de Oostelijk Partnerschapslanden. Ook hier is het bieden van tegenwicht aan andere invloeden belangrijk en het creëren van een stabiele ring rondom de buitengrenzen. Voor de Oostelijk

Partnerschapslanden staat toetreding niet op de agenda, de relatie van Europa met deze landen draait om samenwerking.

Tenslotte vinden wij dat Europa in het licht van de recente ontwikkelingen in dat land moet stoppen met de onderhandelingen met Turkije. Wij willen Turkije geen toetredingsperspectief meer bieden, maar andere vormen van samenwerking zoeken.

*Het CDA
wil beschermen wat
voor ons in Europa
van waarde is.*

BESCHERMEN WAT VAN WAARDE IS. DAAROM EEN STERK EUROPA.

Zo gaan wij dat doen:

1. Europa is een waardengemeenschap. Het naleven van de Europese basiswaarden moet als voorwaarde worden gesteld bij de verdeling van Europese fondsen.
2. We steunen de Artikel 7-procedure tegen Polen en Hongarije. We willen voorkomen dat deze lidstaten elkaar de hand boven het hoofd houden. Dit kunnen we bereiken door bijvoorbeeld de unanimiteitsregel aan te passen.
3. De Raad van de Europese Unie moet zo vroeg en zoveel mogelijk transparantie geven van haar documenten, zodat nationale parlementen kunnen meepraten met Europese onderwerpen en zich hierover kunnen uitspreken in de nationale media. Dat vergroot de betrokkenheid van burgers en verbetert de controle op de besluitvorming.
4. Europa moet burgers betrekken bij Europese politiek. De routekaart van Europa moet gebaseerd zijn op de ideeën van burgers.
5. Een Europa dat zich richt op kerntaken heeft een slagkrachtiger bestuur nodig. Dat vraagt om een efficiënte Commissie en een efficiënt Parlement, zonder de maandelijkse verhuizing naar Straatsburg.
6. We willen meer samenwerkingen met kopgroepen, met strenge voorwaarden om mee te doen.
7. Uitbreiding van Europa is geen doel op zich en de toetredingscriteria zijn leidend. De Balkanlanden verdienen bijzondere aandacht. De toetredingsgesprekken met Turkije moeten stoppen.

Buitemom 18
Postbus 30453
2500 GL Den Haag
☎ (070) 342 48 88
✉ cda@cda.nl
🌐 www.cda.nl

